

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.645

БАЙМУРАТОВ М.О.,
ГРІНЕНКО О.О.

**РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ
ЩОДО ДРУЖНЬОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ У СПРАВАХ ПРОТИ УКРАЇНИ:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

У статті розкрито проблему відмінних рис рішень Європейського суду з прав людини щодо дружнього врегулювання у справах проти України, їх тлумачення, перекладу, виконання та застосування. Доведено наявність у праві Ради Європи критеріїв віднесення актів Європейського суду з прав людини до такої категорії, як рішення щодо дружнього врегулювання, вказано на відсутність таких критеріїв у законодавстві України. Доведено наявність та визначено зміст спільних рис усіх наявних рішень Європейського суду з прав людини у справах проти України, в яких згадується процедура дружнього врегулювання. Висвітлено порядок усунення сумнівів щодо віднесення певного акту до категорії рішень Європейського суду з прав людини щодо дружнього врегулювання у справі проти України, питання тлумачення окремих норм рішень щодо такого врегулювання, аспекти застосування в Україні перекладу таких рішень українською.

Ключові слова: дружнє врегулювання, виконання рішення Європейського суду з прав людини, переклад рішень Європейського суду з прав людини, права людини, тлумачення рішення Європейського суду з прав людини.

В статье раскрыта проблема отличительных особенностей решений Европейского суда по правам человека о мировом соглашении в делах против Украины, их толкования, перевода, исполнения и применения. Доказано наличие в праве Совета Европы критериев отнесения актов Европейского суда по правам человека к такой категории, как решение о мировом соглашении, указано отсутствие таких критериев в законодательстве Украины. Доказано наличие и определено содержание общих черт всех имеющихся решений Европейского суда по правам человека по делам против Украины, в которых упоминается процедура мирового соглашения. Освещен порядок устранения сомнений относительно отнесения определенного акта к категории решений Европейского суда по правам человека о мировом соглашении по делу против Украины, рассмотрены вопросы толкования отдельных норм решений в таких соглашениях, аспекты применения в Украине переводов таких решений на украинский язык.

Ключевые слова: мировое соглашение, исполнение решения Европейского суда по правам человека, перевод решений Европейского суда по правам человека, права человека, толкование решения Европейского суда по правам человека.

The issue of definitive features of the European Court of Human Rights decisions on friendly settlement in cases against Ukraine is analyzed in the article, the aspects of such decisions' interpretation, translation, execution and implementation are watched in it. The presence of certain relevance criteria for some European Court of Human Rights

© БАЙМУРАТОВ М.О. – доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, головний науковий консультант (Інститут законодавства Верховної Ради України)

© ГРІНЕНКО О.О. – доктор юридичних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу європейського права та міжнародної інтеграції (Інститут законодавства Верховної Ради України)

decisions to the European Court of Human Rights friendly settlement decision category in the Law of Council of Europe is proved; the absence of such criteria in the Ukrainian legislation is determined. The presence and volume of the common features of all the actual European Court of Human Rights decisions in cases against Ukraine regarding the friendly settlement procedure is proved. The procedure of annihilation the doubts on relevance possibility of certain European Court of Human Rights act to the European Court of Human Rights friendly settlement decision against Ukraine category is lighted; issues of interpretation of the certain norms of coherent European Court of Human Rights decisions are watched, both as the aspects of implementation the Ukrainian translation of such decisions in Ukraine.

Key words: *human rights, friendly settlement, execution the European Court of Human Rights decision, interpretation the European Court of Human Rights decision, translation the European Court of Human Rights decision.*

Вступ. Широке застосування практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) в усіх сферах юридичних відносин України робить пріоритетним науковий пошук у відповідній сфері. Водночас окремі питання правотворчості ЄСПЛ, виконання та застосування рішень цього Суду в Україні залишаються недостатньо висвітленими, це стосується зокрема механізмів дружнього врегулювання.

Згаданим правовідносинам приділялася увага у роботах Т.В. Анцупової, В.Г. Буткевича, Б.С. Мукана, їм було присвячено спеціальне дисертаційне дослідження С.К. Бурми «Міжнародно-правова характеристика інституту дружнього врегулювання в ЄСПЛ». Цікаво, що у наведеному дослідженні С.К. Бурма серед іншого відзначає, що у сфері застосування інституту дружнього врегулювання в ЄСПЛ існує значний розрив між правом в теорії і правом на практиці [2, с. 160].

С.К. Бурма у 2015 р. визначив дружнє врегулювання як одну з процедур примирення, в рамках якої сторони припиняють розпочатий між ними спір у сфері захисту прав людини, він пропонує водночас розглядати дружнє врегулювання як інститут міжнародного процесуального права та як форму міжнародної примирливої процедури [2, с. 33, 72]. Він пропонував розуміти правовий інститут дружнього врегулювання в ЄСПЛ як спільність нормативно-правових (матеріальних і процесуальних), морально-етичних, структурних та функціональних характеристик врегулювання міжнародно-правового спору між сторонами, на основі загально визнаних принципів міжнародного юридичного процесу, принципів конфіденційності переговорів та балансу інтересів сторін, взаємовигідної згоди і дотримання прав людини, з винесенням обов'язкового судового рішення для сторін спору або без такого [2, с. 33, 72].

Важливість процедур дружнього врегулювання зокрема визнавалася у ст. 7 Плану дій Інтерлакенської декларації 2010 р. [27], у ст. 1 (Е) Ізмірської декларації 2011 р. [28], ст. 9 Брюссельської декларації 2015 р. [29], а також у ст. 93 Пояснювальної доповіді до Протоколу № 14 до Конвенції [26]. Вказані акти підкреслювали важливість дружнього врегулювання у повторюваних справах.

С.К. Бурма у своїй дисертації запропонував розглядати за категоріями справ сім видів процедур дружнього врегулювання: типові, імпліцитні, групові (об'єднані), реальні, подальше, пілотні, міждержавні, із окремим розглядом формального дружнього врегулювання спорів, поза рамками судового провадження. Він констатував, що практика ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання як у справах проти України, так і у справах проти інших держав характеризується високим ступенем розрізненості і важко піддається єдиній чіткій класифікації. С.К. Бурма довів, що ситуацію ускладнює і конфіденційний характер переговорів сторін щодо дружнього врегулювання в поєднанні з концептуальною тенденцією ЄСПЛ до власної помилкостійкості, яка призводить до зменшення інформації щодо досягнутого врегулювання, тобто «стислий виклад фактів і досягнутого вирішення» наводиться в рішенні ЄСПЛ в абсолютному необхідному мінімумі [2, с. 161, 167].

У наведеному ґрунтовному дослідженні С.К. Бурми та у інших наявних наукових працях не було досліджено специфіку рішень ЄСПЛ проти України, в яких згадується про феномен дружнього врегулювання, не аналізувалися аспекти їх відмінних рис, особливості тлумачення, перекладу, оприлюднення, виконання та застосування в Україні. Наведені факти набувають істотного практичного значення за умов винесення сотень таких рішень, кожне з яких може об'єднувати декількох (та навіть декілька сотень) заявників. Крім того, рішення ЄСПЛ, у яких згаду-

ється про врегулювання спорів, стають предметом дослідження кримінальних проваджень, про що зокрема свідчить ухвала слідчого судді Солом'янського районного суду міста Києва у справі № 1 кс/760/17083/17 від 29 листопада 2017 р. у якій описується ситуація, за якою 20 жовтня 2015 р. рішенням ЄСПЛ справу за зверненням ТОВ «Золотий Мандарин Ойл» до України знято з реєстру справ, у зв'язку з мирним врегулюванням спору згідно декларації від 22 липня 2015 р., та зобов'язано Уряд України сплатити заборгованість, яка ще підлягає сплаті за рішенням Господарського суду м. Києва від 21 квітня 2009 р. у справі № 41/207 на користь ТОВ «Золотий Мандарин Ойл» [25].

Постановка завдання. Проблема відмінних рис рішень ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справах проти України, їх тлумачення, перекладу, виконання та застосування, що обрана темою цього дослідження, набуває особливого значення. Для її вирішення необхідно визначитися із наявністю в міжнародному праві та/або у законодавстві України критеріїв щодо віднесення актів ЄСПЛ до такої категорії, як рішення ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання, тобто як рішення ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України.

Також необхідно дослідити наявність та зміст (за наявності) спільних рис у рішеннях ЄСПЛ у справах проти України, в яких згадується процедура дружнього врегулювання, передбачена у ст. 39 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (далі – Конвенція), визначити рівень охоплення такими рисами відповідних рішень ЄСПЛ. Важливим вбачається й питання порядку усунення сумнівів щодо віднесення чи невіднесення певного акту ЄСПЛ, винесеного щодо України, до категорії рішень ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання, а також питання тлумачення окремих норм рішень ЄСПЛ щодо такого врегулювання, аспекти застосування в Україні перекладу таких рішень державною мовою.

Для вирішення поставлених завдань авторами статті було використано формально-юридичний, компаративістський та герменевтичний методи дослідження таких джерел, як офіційний веб-сайт ЄСПЛ, офіційна база практики ЄСПЛ (HUDOC), офіційна база законодавства України, веб-сайт Міністерства юстиції України (далі – МЮУ) та офіційні видання, наукові публікації вищенаведених та інших авторів.

Результати дослідження. Варто вказати, що питання діяльності ЄСПЛ регламентовано як міжнародними договорами, насамперед – Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. та протоколами до неї, так і Регламентом ЄСПЛ (англійською “Rules of Court”), остання редакція якого була затверджена 14 листопада 2016 р. (далі – Регламент). Україна приєдналася до Конвенції та протоколів до неї Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР та в редакціях законів України від 24 березня 1999 р. № 551-XIV, від 3 лютого 2004 р. № 1420-IV та від 9 лютого 2006 р. № 3436-IV, що набули чинності та офіційно оприлюднені. Офіційний переклад тексту Конвенції українською мовою в редакції, чинній для України, зокрема оприлюднений в газеті «Урядовий кур'єр» від 17 листопада 2010 р. № 215 [5].

Отже, згідно з ч. 1 ст. 9 Конституції України Конвенція та протоколи до неї є частиною національного законодавства України. Водночас правовий статус Регламенту ЄСПЛ як нормативного акту та порядок застосування його норм у законах України не визначено. Втім, у ст. 2 Положення про Уповноваженого у справах ЄСПЛ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 31 травня 2006 р. № 784 у чинній редакції вказано, що Уповноважений у справах ЄСПЛ у своїй діяльності зокрема керується Регламентом ЄСПЛ [15]. Також відповідно до ст. 2 Положення про представника Урядового уповноваженого у справах ЄСПЛ і регіональне відділення Секретаріату Урядового уповноваженого у справах ЄСПЛ, вони у своїй діяльності зокрема керуються Регламентом ЄСПЛ [11]. Офіційного перекладу Регламенту в чинній редакції українською мовою в офіційних виданнях станом на час проведення цього дослідження не виявлено.

Додамо, що С.К. Бурма, дослідивши офіційну термінологію щодо дружнього врегулювання держав-членів Ради Європи, констатує відмінність варіантів перекладу тексту Конвенції, зокрема й українського перекладу на сайті Ради Європи, офіційного українського перекладу термінології, якою користуються вітчизняні та іноземні практики та дослідники; водночас ним констатується визнання процесуального значення врегулювання у більшості перекладів [2, с. 33, 34].

Додамо, що за частиною 1 ст. 24, пунктом «в» ст. 25, частиною 5 ст. 26 Конвенції ЄСПЛ, на пленарному засіданні приймається Регламент ЄСПЛ, який визначає функції та організацію канцелярії ЄСПЛ та порядок визначення суддів ЄСПЛ, що входять до Великої палати ЄСПЛ. Водночас інші питання правового статусу Регламенту ЄСПЛ, його юридичної сили та порядку його застосування державами-учасницями Конвенції самою Конвенцією не визначено [5].

Однак саме Конвенція та Регламент вбачаються наразі основними регуляторами застосування процедури дружнього врегулювання ЄСПЛ. Так, згідно зі ст. 39 Конвенції «Досягнення дружнього врегулювання» на будь-якій стадії провадження ЄСПЛ може надати себе у розпорядження заінтересованих сторін для забезпечення дружнього врегулювання спору на основі поваги до прав людини, як їх визначає Конвенція та протоколи до неї. Процедура, що здійснюється відповідно до вказаного положення, є конфіденційною.

Відповідно до параграфа 2 ст. 39 Конвенції, переговори стосовно дружнього врегулювання мають бути конфіденційними і не повинні впливати на доводи сторін у змагальному процесі. У змагальному процесі не можна посилатися або розраховувати на жодні письмові чи усні повідомлення, на пропозиції чи поступки, які було зроблено в рамках спроби досягнення дружнього врегулювання.

У разі досягнення дружнього врегулювання ЄСПЛ вилучає справу з реєстру, прийнявши рішення, яке містить лише стислий виклад фактів і досягнутого вирішення. Це рішення передається Комітетові Міністрів Ради Європи, який здійснює нагляд за виконанням умов дружнього врегулювання, викладених у рішенні. Конвенція не містить інших спеціальних вимог до рішення ЄСПЛ, передбаченого ст. 39 Конвенції, а також детальної класифікації рішень ЄСПЛ та ретельних описових вимог до їх змісту [5].

Згідно зі ст. 45 Конвенції рішення у справі, а також ухвали про прийнятність або неприйнятність заяв мають бути вмотивовані. Якщо рішення у справі повністю або частково не виражає одностайної думки суддів, кожний суддя має право викласти окрему думку. За частинами 1 та 2 ст. 46 Конвенції Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення ЄСПЛ у будь-яких справах, у яких вони є сторонами; остаточне рішення ЄСПЛ передається Комітетові Міністрів Ради Європи (далі – КМРС), який здійснює нагляд за його виконанням [5].

Згідно зі правилом 62 Регламенту як тільки заяву до ЄСПЛ визнано прийнятною, Секретар ЄСПЛ, діючи за вказівками палати ЄСПЛ або її голови, налагоджує зв'язок зі сторонами з метою забезпечення дружнього врегулювання спору, відповідно до параграфа 1 ст. 39 Конвенції. Палата ЄСПЛ вживає заходів, які вважаються доцільними у сприянні такому врегулюванню [31].

Якщо палату ЄСПЛ проінформовано Секретарем про те, що сторони погодилися на дружнє врегулювання, палата, пересвідчившись у тому, що врегулювання було досягнуте на основі поваги до прав людини, як визначено в Конвенції та протоколах до неї, вилучає справу з реєстру ЄСПЛ на підставі параграфа 3 правила 43 Регламенту ЄСПЛ. Параграфи 2 і 3 цього правила застосовуються з урахуванням відповідних змін до процедури, передбаченої правилом 54-А Регламенту, який визначає питання прийнятності та компенсацій. За цими нормами сторони запрошуються для надання до власної позиції будь-яких пропозицій щодо справедливої сатисфакції або будь-яких пропозицій щодо дружнього врегулювання [31].

Якщо дружнього врегулювання чи іншого рішення спору не досягнуто, а палата приходить до висновку, що у світлі аргументів сторін справ є прийнятним визначення відшкодування, то палата має невідкладно прийняти рішення (англ. “judgment”), включаючи ухвалу (англ. “decision”) про прийнятність справи, крім справ, де палата вирішує схвалити таку ухвалу окремо. За параграфом 3 ст. 43 Регламенту, якщо дружнє врегулювання досягнуто за ст. 39 Конвенції, заява має бути вилученою з реєстру справ через винесення рішення. Відповідно до параграфу 4 ст. 39 Конвенції це рішення передається КМРС, який здійснює нагляд за виконанням умов дружнього врегулювання, викладених у рішенні. За інших умов, передбачених ст. 37 Конвенції, заява може бути вилучена з реєстру справ ухвалою (“judgment”) за умов її визнання прийнятною або рішенням (“decision”), якщо заяву не буде визнано прийнятною. Одразу після того, як рішення вилучається з реєстру справ, Голова палати ЄСПЛ передає його, після того як воно стає остаточним, до КМРС для здійснення ним, згідно з параграфом 2 ст. 46 Конвенції, нагляду за виконанням будь-яких зобов'язань, що можуть братися у зв'язку з припиненням справи чи її вирішенням по суті [31].

Інших норм у Конвенції, протоколах до неї та Регламенті, які б встановлювали критерії до рішень ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання, не виявлено. Отже, основними критеріями щодо рішень ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання, передбаченими міжнародним правом, вважаються такі: стислий виклад у рішенні фактів та досягнутого по ним рішення, застосування ЄСПЛ під час винесення такого рішення ст. 39 Конвенції. Зазначимо, що С.К. Бурма наводив визначення поняття «дружнє врегулювання» відділу зв'язків з громадськістю ЄСПЛ, за яким «дружнє врегулювання – це угода між сторонами, що призводить до припинення провадження по справі» [4; 2, с. 74], однак таке визначення, надане в інформаційному бюлетені ЄСПЛ, не може вважатися таким, що має нормативний характер.

Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. № 3477-IV, в чинній редакції [6] регулює відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення ЄСПЛ у справах проти України; з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції і протоколів до неї; з впровадженням в українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини; зі створенням передумов для зменшення кількості заяв до ЄСПЛ проти України. Згідно абзацу 6 ч. 1 ст. 1 цього закону України № 3477-IV до категорії Рішення віднесено, зокрема, рішення ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України; рішення ЄСПЛ про схвалення умов односторонньої декларації у справі проти України. Водночас у пункті «б» абзацу 11 частини 1 ст. 1 цього закону України № 3477-IV до оригінальних текстів віднесено офіційний текст рішення та ухвали ЄСПЛ, написані офіційною мовою Ради Європи [6].

Згідно зі ст. 4 закону України № 3477-IV протягом десяти днів від дня одержання повідомлення про набуття Рішенням статусу остаточного орган представництва готує та надсилає для опублікування в газеті «Урядовий кур'єр» стислий виклад Рішення українською мовою, який має включати такі елементи: офіційну назву Рішення мовою оригіналу та в перекладі українською мовою; номер заяви до Суду; дату постановлення Рішення; стислий виклад фактів у справі; стислий виклад питань права; переклад резолютивної частини Рішення. Згідно з пунктом «б» частини 1 ст. 7 Закону України № 3477-IV протягом трьох днів від дня отримання повідомлення ЄСПЛ про набуття Рішенням статусу остаточного Орган представництва надсилає до державної виконавчої служби оригінальний текст і переклад рішення ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України, при чому автентичність перекладу засвідчується Органом представництва [6].

Згідно з частиною 5 ст. 8 Закону України № 3477-IV підтвердження списання відшкодування, отримане від центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, та підтвердження виконання всіх вимог, зазначених у рішенні ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України, є для державної виконавчої служби підставою для закінчення виконавчого провадження.

Тлумачення категорії «рішення ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України» чи її співвіднесення з іншими категоріями рішень та/або ухвал ЄСПЛ, з категорією «практика Суду» закон України № 3477-IV не містить. З огляду на наведені вище норми вбачається, що в окремих рішеннях ЄСПЛ має бути резолютивна частина. До таких рішень закон України № 3477-IV у ст. 4 відносить і рішення ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України, у структурі яких має бути: назва, номер заяви до ЄСПЛ, дата постановлення, питання фактів, права та резолютивна частина рішення ЄСПЛ [6].

Рішення ЄСПЛ, прийняті за наслідками розгляду справ проти України, згадуються й у ст. 23 Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» від 28 грудня 2014 р. № 80-VIII [7], ст. 20 Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» від 25 грудня 2015 р. № 928-VIII [8], ст. 19 Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» від 21 грудня 2016 р. № 1801-VIII [9].

У ст. 1 та інших нормах постанови КМУ від 16 вересня 2015 р. № 703 в чинній редакції та затвердженому нею Порядку також згадуються рішення ЄСПЛ, прийняті за наслідками розгляду справ проти України, а у ст. 3 постанови визначається, що погашення заборгованості за рішеннями ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання та схвалення умов односторонньої декларації у справах проти України за згодою стягувача може здійснюватися відповідно до Порядку, затвердженого цією постановою. У додатку 1 до цього Порядку як ознаки рішення ЄСПЛ вказані лише номер заяви стягувача та назва рішення [3].

Рішення ЄСПЛ проти України без їх додаткового опису, класифікації, вказівки про відмінні ознаки згадано у пунктах 18, 58, 59 та 60 ст. 4 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою КМУ від 2 липня 2014 р. № 228, із змінами [10]. Указ Президента України «Про Порядок здійснення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України» від 25 червня 2002 р. № 581/2002 в чинній редакції не містить прямих згадок про відповідні рішення, інші акти ЄСПЛ за участю іноземного суб'єкта та України [17]. Постанова КМУ від 29 квітня 2004 р. № 553 із змінами та затверджений нею Порядок забезпечення представництва України під час розгляду справ у ЄСПЛ згадують про угоди про дружнє врегулювання спору або надіслання односторонньої декларації, але не містять згадок про відповідні чи інші рішення ЄСПЛ або їх види [16].

Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення платежів, пов'язаних з виконанням рішень закордонних юрисдикційних органів, прийнятих за наслідками розгляду справ проти України, затверджений постановою КМУ від 7 березня 2007 р. № 408 у назві, підпункті 3 пункту 2 та пункті 3 використовує термін «рішення закордонного юрисдикційного органу», до яких у підпункті 1 пункту 2 включає рішення ЄСПЛ, про які згадує й у підпунктах 3 та 8 пункту 2. Водночас у пункті 6 цього акту згадано й про практику ЄСПЛ, проте без надання класифікації, визначень таких рішень чи опису їх форми чи змісту [13].

Положення про Уповноваженого у справах ЄСПЛ, затверджене постановою КМУ від 31 травня 2006 р. № 784 із змінами у п. 1 та інших нормах неодноразово згадує про рішення Суду (ЄСПЛ) та про практику Суду (ЄСПЛ), а в підпункті 7-1 та 10 пункту 5 вказує, що Уповноважена особа відповідно до покладених на неї завдань виконує такі функції:

– координує виконання рішень Суду, які є тлумаченням норм Конвенції та її невід'ємною частиною, містять норми права та підлягають застосуванню в порядку виконання міжнародних договорів;

– проводить аналіз практики Суду та видає огляди рішень Суду, які містять норми права та застосовуються в порядку, передбаченому підпунктом 7-1 пункту 5 цього Положення [15].

Згадки про рішення та практику ЄСПЛ у цьому Положенні також наводяться без надання класифікації, визначень таких рішень чи опису їх форми чи змісту.

Досліджені чинні накази МЮУ, що стосуються питань ЄСПЛ, як і наказ від 9 лютого 2007 р. № 44/5 [11] та наказ від 8 листопада 2011 р. № 3280/5, містять згадки про рішення та практику ЄСПЛ без надання класифікації, визначень таких рішень чи опису їх форми чи змісту. Однак у ст. 1 Порядку, затвердженого 8 листопада 2011 р. № 3280/5, згадано про повідомлення ЄСПЛ про набуття рішенням, винесеним проти України, статусу остаточного [14].

У наказі МЮУ від 23 вересня 2013 р. № 1989/5 та в затвердженому цим наказом Порядку згадується про рішення ЄСПЛ, зокрема про рішення, відповідно до якого держава зобов'язана виконати рішення національного суду (ст. 8 Порядку) та рішення, за яким передбачається вжиття додаткових заходів індивідуального характеру шляхом виконання рішення національного суду майнового характеру (ст. 12 Порядку). Згадки про такі рішення ЄСПЛ у цьому Порядку також наводяться без опису форми чи змісту таких рішень та без пов'язування з питаннями дружнього врегулювання [12].

З наведеного видно, що визначених критеріїв щодо віднесення актів ЄСПЛ до такої категорії, як рішення ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України у законах та підзаконних актах України, наявних у відкритому доступі, не виявлено. Вбачається, що з огляду на принцип пріоритету норм міжнародних договорів України, зокрема Конвенції, над нормами законів та підзаконних актів України, основними критеріями щодо рішень ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України, слід вважати такі: стислий виклад фактів та досягнутого рішення; застосування ЄСПЛ під час винесення такого рішення ст. 39 Конвенції.

Додамо тези С.К. Бурми про те, що інформація щодо змісту угод про дружнє врегулювання доступна для громадськості до першого етапу реформи ЄСПЛ була набагато докладнішою, ніж та, що публікується ЄСПЛ сьогодні; що до 1998 р. угоди про дружнє врегулювання із декількома заявниками одразу траплялись вкрай рідко, а пілотне дружнє врегулювання на той час ще остаточно не сформувалось як таке [2, с. 85, 91].

С.К. Бурма також звертав увагу на те, що згідно тексту ст. 39 Конвенції та тексту правила 62 (1) Регламенту, мова йде лише про примирливу процедуру та умови цієї процедури, а не безпосередньо угоду, як можливий результат примирення. Цей автор обгрунтовано спростовував відповідні тези таких російських авторів, як М. Лобов та О.Є. Солохін [24], та наголосив на значущості як матеріальних, так і процесуальних вимог до механізму примирливої процедури дружнього врегулювання [2, с. 30, 31].

Слід зазначити, що у базі рішень ЄСПЛ HUDOC за пошуком щодо ст. 39 Конвенції станом на березень 2018 р. виявлено шістнадцять актів ЄСПЛ, винесених проти України у 2012–2017 роках, в яких згадується процедура щодо дружнього врегулювання, передбачена у ст. 39 Конвенції. В усіх цих рішеннях ЄСПЛ у резолютивній частині вирішує вилучити відповідну заяву (заяви) з (свого) реєстру справ відповідно до ст. 39 Конвенції [30]. У чотирнадцяти з наведених шістнадцяти рішень ЄСПЛ у розділі рішення «Право» міститься твердження про те, що ЄСПЛ «бере до уваги факт досягнення сторонами дружнього врегулювання» (офіційний переклад українською), яке вбачається стандартною усталеною формулою ЄСПЛ для таких справ, а ще у двох рішеннях у вказаному розділі містяться дуже подібні речення. Це вбачається перекладом фрази оригіналь-

них текстів рішень англійською мовою “It therefore takes note of the friendly settlement reached between the parties” [30].

Так, у рішенні від 21 червня 2016 р. за заявою № 18453/09 ЄСПЛ в розділі рішення «Право» бачимо таке формулювання: «бере до уваги згоду заявниці з умовами поданої Урядом декларації та доходить висновку, що сторони досягли дружнього врегулювання». У перекладі рішення від 18 травня 2017 р. за заявою № 15712/13, ЄСПЛ зазначає, що після висловлення заявниками згоди із умовами декларацій, запропонованих Урядом, справи мають розглядатися як дружнє врегулювання спору сторонами, тому ЄСПЛ «бере до уваги досягнення сторонами дружнього врегулювання спору» [21].

Також у вищевказаних рішеннях ЄСПЛ в розділі «Право» після констатації факту досягнення сторонами дружнього врегулювання міститься така фраза: «Суд переконаний, що таке врегулювання ґрунтується на повазі до прав людини, гарантованих Конвенцією та протоколами до неї, та не знаходить підстав для подальшого розгляду заяв» (в оригіналі англійською “It is satisfied that the settlement is based on respect for human rights as defined in the Convention and the Protocols thereto and finds no reasons to justify the continued examination of the application”) [30].

Таким чином, можна вказати на наявність як мінімум таких спільних рис у виявлених в базі HUDOC рішеннях ЄСПЛ у справах проти України, в яких згадується процедура щодо дружнього врегулювання, передбачена у ст. 39 Конвенції в чинній для України редакції:

- пряме посилання ЄСПЛ у резолютивній частині рішення, зокрема у реченні, пов’язаному з вилученням заяви (заяв) з реєстру справ ЄСПЛ, на ст. 39 Конвенції;
- констатація чи встановлення ЄСПЛ у розділі рішення «Право» того факту, що сторони у справі досягли дружнього врегулювання;

- констатація чи встановлення ЄСПЛ у розділі рішення «Право» того, що досягнуте врегулювання ґрунтується на повазі до прав людини, гарантованих Конвенцією та протоколами до неї.

Наведемо також думку С.К. Бурми про те, що основною підставою для Уряду України щодо підготовки лівової частки угод про дружнє врегулювання спору із заявниками стала констатація ЄСПЛ порушень Україною положень Конвенції в інших справах за аналогічними обставинами, а також прецедентне право ЄСПЛ [2, с. 171, 172].

Водночас за пошуком в рубриці «Рішення щодо дружнього врегулювання» офіційного веб-сайту Міністерства юстиції України крім окремих вищенаведених виявлено ще п’ятдесят п’ять перекладів рішень ЄСПЛ проти України, які мають аналогічні спільні риси їх змісту та були винесені з 25 вересня 2012 р. до 7 грудня 2017 р. [23]. У цій рубриці виявлено ще шістьдесят сім перекладів українською мовою рішень ЄСПЛ, винесених раніше, зокрема з 6 червня 2006 р. до 25 вересня 2012 р. Усі вони також містять такі вищенаведені ознаки:

- констатація чи встановлення ЄСПЛ у розділі рішення «Право» того факту, що сторони у справі досягли дружнього врегулювання;

- констатація чи встановлення ЄСПЛ у розділі рішення «Право» того, що досягнуте врегулювання ґрунтується на повазі до прав людини, гарантованих Конвенцією та протоколами до неї [23].

Водночас виявлені рішення не містять прямого посилання ЄСПЛ у резолютивній частині рішення, а саме у реченні, пов’язаному із вилученням заяви (заяв) з реєстру справ ЄСПЛ, на ст. 39 Конвенції, та містять у цій частині лише загальну фразу «вилучити заяви з реєстру справ». Окремі виявлені на сайті Міністерства юстиції України рішення ЄСПЛ проти України, схвалені до 25 вересня 2012 р., містять згадку про пункт третій ст. 39 Конвенції у резолютивній частині, це рішення ЄСПЛ від 6 березня 2012 р. за Заявою № 42009/07, від 22 травня 2012 р. за Заявою № 39928/05, від 5 червня 2012 р. за Заявою № 692/07 та від 5 червня 2012 р. за Заявою № 21013/07 [23].

Цікавим є те, що у рішенні ЄСПЛ за заявою № 46144/99 Кайсина та інших проти України від 10 квітня 2001 р., яке С.К. Бурма називає першим рішенням ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання [2, с. 28], також констатується як факт такого врегулювання, досягнутого сторонами, із посиланням на ст. 39 Конвенції, так і переконання ЄСПЛ у тому, що «вищезгадане врегулювання ґрунтується на дотриманні прав людини, як воно визначене в Конвенції та протоколах до неї». Цікаво, що відмова заявника від досягнутої згоди у цій справі не була прийнята ЄСПЛ до уваги, Суд вирішив вилучити справу із реєстру [18].

Звертаємо увагу на наявність як мінімум таких спільних рис у виявлених з 2006 р. більше ніж 120 (ста двадцяти) рішеннях ЄСПЛ у справах проти України, в яких згадується процедура щодо дружнього врегулювання, передбачена у ст. 39 Конвенції в чинній для України редакції:

– констатація чи встановлення ЄСПЛ у розділі рішення «Право» того факту, що сторони у справі досягли дружнього врегулювання;

– констатація чи встановлення ЄСПЛ у розділі рішення «Право» того, що досягнуте врегулювання ґрунтується на повазі до прав людини, гарантованих Конвенцією та протоколами до неї.

До виявлених рис у рішеннях ЄСПЛ у справах проти України, в яких згадується процедура щодо дружнього врегулювання, передбачена у ст. 39 Конвенції в чинній для України редакції, винесених з 25 вересня 2012 р., необхідно віднести й пряме посилання ЄСПЛ у резолютивній частині рішення, зокрема у твердженні, пов'язаному із вилученням заяви (заяв) з реєстру справ ЄСПЛ, на ст. 39 Конвенції.

Додамо думку С.К. Бурми, який відзначає, що будь-яка угода щодо дружнього врегулювання має бути затверджена ЄСПЛ у ході судового розгляду та що вона не є результатом врегулювання спорів за межами ЄСПЛ. Тому, як обґрунтовано відзначає цей автор, «саме ЄСПЛ як орган міжнародного правосуддя несе кінцеву та остаточну повну відповідальність за доцільність та результат дружнього врегулювання». Також С.К. Бурма розширює тезу про позитивну й негативну самостійність ЄСПЛ у цьому питанні, тобто про можливість ЄСПЛ застосовувати дружнє врегулювання без згоди заявника або не застосовувати його за наявної згоди сторін [24, с. 29], адже «підхід ЄСПЛ до оцінки досягнення сторонами дружнього врегулювання передбачає диференційованіше вивчення обставин кожної справи задля переконання в тому, що права і свободи, визначені в Конвенції, дотримані», – додає С.К. Бурма [2, с. 106, 108].

З наведеним можна погодитися, адже наявні рішення ЄСПЛ, у яких ЄСПЛ відмовляв у затвердженні дружнього врегулювання. Наприклад, у рішенні ЄСПЛ за заявою № 72713/01 «Українська Прес-Група» проти України від 29 березня 2005 р. ЄСПЛ після трьох місяців дослідження дружнього врегулювання, якого досягли сторони, вирішив обійтись без усних слухань у справі та відмовити у прийнятті дружнього врегулювання, запропонованого сторонами, оскільки «вважав, що принцип поваги до прав людини, визначений у Конвенції, вимагав подальшого розгляду справи», встановивши порушення у цій справі ст. 10 Конвенції Україною [19].

Цікаво, що серед рішень у рубриці «Рішення щодо дружнього врегулювання» офіційного веб-сайту Міністерства юстиції України міститься й рішення ЄСПЛ від 20 жовтня 2015 р. за заявою № 63403/13, поданою ТОВ «Золотий Мандарин Ойл» проти України (ZOLOTYY MANDARYN OYL, TOV v. Ukraine), офіційний переклад якого розміщено у Офіційному віснику України від 2 лютого 2016 р. [22]. У зазначеному перекладі не наведено відомостей щодо його автентичності як риси перекладу, передбаченої законодавством України. Зазначене рішення не містить вищенаведених спільних рис з іншими рішеннями, винесеними ЄСПЛ у справах проти України, в яких згадується процедура дружнього врегулювання. Зокрема пряме посилання ЄСПЛ у резолютивній частині рішення, а саме у реченні пов'язаному із вилученням заяви (заяв) з реєстру справ ЄСПЛ, на ст. 39 Конвенції в цьому рішенні відсутнє.

У рішенні за заявою № 63403/13 відсутня констатація чи встановлення ЄСПЛ того, що досягнуте врегулювання ґрунтується на повазі до прав людини, гарантованих Конвенцією, та протоколами до неї. Така констатація відсутня як у розділі рішення «Право», так і в інших частинах вказаного рішення. У цьому рішенні також відсутня констатація чи встановлення ЄСПЛ у розділі рішення «Право» того, що сторони у справі досягли дружнього врегулювання. Про переговори уряду за заявником згадано лише в описі подій розділу Акту «Факти та процедура», в якому також немає вказівок на встановлення ЄСПЛ факту дружнього врегулювання та немає посилання на ст. 39 Конвенції [22].

Рішення за заявою № 63403/13 вбачається єдиним виявленим рішенням ЄСПЛ проти України з 2012 р., в якому згадується про процедуру дружнього врегулювання, який не містить згадку про ст. 39 Конвенції, та єдиним принаймні з 2006 р. виявленим рішенням проти України, яке не має інших наведених спільних рис. За таких умов питання віднесення наведеного рішення до рішень ЄСПЛ, передбачених ст. 39 Конвенції та/або до передбаченої Законом України № 3477 ІV категорії рішення ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України залишається фактично відкритим.

Вбачається, що вирішення сумніву у віднесенні чи невіднесенні певного акту ЄСПЛ до категорії рішень ЄСПЛ, передбачених ст. 39 Конвенції та/або передбаченої Законом України № 3477-ІV категорії рішення ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України полягає у здійсненні роз'яснення цього акту ЄСПЛ на предмет відповідності зазначеним нормам Конвенції та законодавства України.

За частинами 1 та 2 ст. 46 Конвенції, якщо КМРС вважає, що нагляд за виконанням остаточного рішення ЄСПЛ (англ. final judgment) ускладнений проблемою тлумачення рішення, він може звернутися до ЄСПЛ з метою надання відповідного роз'яснення; рішення про звернення ухвалюється більшістю у дві третини голосів представників, які мають право засідати в КМРС. Водночас згідно з правилом 79 Регламенту ЄСПЛ сторона може подати клопотання з приводу тлумачення судового рішення (англ. judgment) впродовж одного року після проголошення цього рішення. Клопотання подається до канцелярії ЄСПЛ [5].

У клопотанні має бути чітко зазначено, яка саме частина або частини у викладі рішення ЄСПЛ потребують тлумачення. Попередній склад палати ЄСПЛ з власної ініціативи може прийняти рішення відхилити клопотання, мотивуючи це тим, що немає підстав для розгляду. Якщо неможливо сформувати палату в попередньому складі, Голова палати доповнює або повністю формує її шляхом жеребкування. Якщо палата ЄСПЛ не відхилить клопотання, Секретар повідомляє про нього іншу сторону чи сторони і пропонує їм подати письмові зауваження в межах строків, встановлених Головою палати. Голова палати також призначає дату слухання, якщо палата вирішить проводити його. Палата ЄСПЛ вирішує питання шляхом постановлення судового рішення [5].

Згідно з правилом 81 Регламенту ЄСПЛ незалежно від положень щодо перегляду судових рішень та поновлення заяв у реєстрі справ ЄСПЛ може (з власної ініціативи або за клопотанням сторони, поданим протягом одного місяця від дати проголошення ухвали або судового рішення (англ. a decision or a judgment)) виправити описки, неточності в підрахунках чи явні помилки [31].

Таким чином вбачається, що вирішення розумного сумніву у віднесенні чи невіднесенні певного акту ЄСПЛ до рішень ЄСПЛ, передбачених ст. 39 Конвенції та/або до категорії рішення ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України згідно зі ст. 79 чи 81 Регламенту ЄСПЛ може бути здійснено шляхом подання до канцелярії ЄСПЛ уповноваженим органом державної влади України клопотання про тлумачення судового рішення чи клопотання про виправлення описок, неточностей в підрахунках чи явних помилок [31].

Додатково також слід дослідити рішення ЄСПЛ від 30 листопада 2010 р. за заявою № 7951/06, поданою проти України, у якому ЄСПЛ взяв до уваги як факт досягнення сторонами дружнього врегулювання, так і факт зміни його умов. З огляду на зміст цього рішення 10 лютого 2010 р. ЄСПЛ отримав лист заявниці, в якому вона поінформувала про свою згоду з пропозицією Уряду, за якою заявниця погоджується відмовитись від будь-яких подальших скарг проти України, що стосуються фактів, які стали підставою для цієї заяви. 30 листопада 2010 р. ЄСПЛ вирішив вилучити заяву з реєстру справ з огляду на дружнє врегулювання, досягнуте сторонами.

Водночас далі у цьому рішенні вказано, що пізніше, 13 грудня 2010 р. Уряд направив до ЄСПЛ листа, в якому висловив намір внести зміни у вищевказану пропозицію та включити в неї положення про те, що запропонована сума «має бути конвертована в національну валюту за курсом на день здійснення платежу» з метою здійснення виплати, тобто змінив умови врегулювання вже після того як було винесено рішення ЄСПЛ про таке врегулювання [20].

У розділі «Право» цього рішення ЄСПЛ висловив переконання, що таке врегулювання ґрунтувалося на повазі до прав людини, як це визначено у Конвенції та протоколах до неї, і не знайшов публічно-правових підстав для подальшого розгляду заяви (пункт 1 ст. 37 Конвенції *in fine*). За цих підстав ЄСПЛ одноголосно вирішив поновити заяву в реєстрі справ та вилучити заяву з реєстру справ [20]. Отже, прецедентна практика ЄСПЛ у справах щодо дружнього врегулювання проти України передбачає можливість внесення уточнюючих змін до умов угоди про дружнє врегулювання вже після винесення рішення ЄСПЛ, яким це дружнє врегулювання було затверджено.

Що стосується усунення розумного сумніву в автентичності перекладу, слід вказати таке. У ст. 2 Положення про Уповноваженого у справах ЄСПЛ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784 у чинній редакції вказано, що Уповноважений у справах ЄСПЛ у своїй діяльності зокрема керується Регламентом ЄСПЛ. Конвенція не визначає мови, якими мають вноситися рішення ЄСПЛ, не регламентує порядок їх автентичних чи офіційних перекладів державними (офіційними) мовами держав Ради Європи, що відрізняються від офіційних мов Ради Європи. Водночас згідно з правилом 34 Регламенту офіційними мовами в ЄСПЛ є англійська та французька мови [31].

Згідно з частиною 1 правила 76 Регламенту, якщо ЄСПЛ не вирішить, що рішення виноситься на обох офіційних мовах, усі рішення ЄСПЛ мають вноситися англійською або французькою мовами. За частиною 2 цього правила, публікація рішення ЄСПЛ в офіційних збірках

ЄСПЛ здійснюється обома офіційними мовами Ради Європи, а згідно з правилом 78 Регламенту відповідальність за таку публікацію несе Секретар ЄСПЛ [31].

Як вже відзначалося, згідно зі ст. 4 Закону України № 3477-IV, протягом десяти днів від дня одержання повідомлення про набуття Рішенням статусу остаточного орган представництва готує та надсилає для опублікування в газеті «Урядовий кур'єр» стислий виклад Рішення українською мовою, який має включати переклад резолютивної частини Рішення. Згідно зі ст. 6 Закону України № 3477-IV «Про виконання рішень та застосування практики ЄСПЛ» з метою виконання заходів загального характеру держава забезпечує переклад та опублікування повних текстів Рішень українською мовою спеціалізованими у питаннях практики Суду юридичними виданнями, що поширюються у професійному середовищі правників. Автентичність перекладу повних текстів рішень засвідчується органом представництва [6].

Визначення видання, яке здійснюватиме переклад та опублікування повних текстів рішень, а також замовлення необхідної кількості примірників видання з метою забезпечення судів, органів прокуратури, юстиції, внутрішніх справ, служби безпеки, установ виконання покарань, інших зацікавлених суб'єктів проводяться на конкурсній основі органом представництва. Забезпечення суддів опублікованим перекладом повних текстів Рішень покладається на державний орган, відповідальний за організаційно-матеріальне забезпечення судів [6].

Згідно з пунктом «б» частини 1 ст. 7 Закону України № 3477-IV протягом трьох днів від дня отримання повідомлення ЄСПЛ про набуття Рішенням статусу остаточного Орган представництва надсилає до державної виконавчої служби оригінальний текст і переклад рішення ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України, при чому автентичність перекладу засвідчується Органом представництва.

Згідно з частинами 2–5 ст. 18 Закону України № 3477-IV вказано, що для посилання на рішення та ухвали ЄСПЛ та на ухвали Комісії суди використовують переклади текстів рішень ЄСПЛ та ухвал Комісії, надруковані у виданні, передбаченому в ст. 6 цього Закону; у разі відсутності перекладу рішення та ухвали ЄСПЛ чи ухвали Комісії суд користується оригінальним текстом; у разі виявлення мовної розбіжності між перекладом та оригінальним текстом суд користується оригінальним текстом; у разі виявлення мовної розбіжності між оригінальними текстами та/або в разі потреби мовного тлумачення оригінального тексту використовується відповідна практика ЄСПЛ [6].

Згідно пункту 18 ст. 4 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 228 у чинній редакції Міністерство юстиції відповідно до покладених на нього завдань здійснює офіційне опублікування рішень ЄСПЛ в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України» [10]. Водночас таке опублікування у наведеному виданні прямо не передбачено Законом України № 3477-IV. До 2015 року включно таким виданням був часопис «Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі: офіційне видання перекладів з рішень ЄСПЛ», який видавався МЮУ [1], номерів цього часопису за 2016–2018 роки у вільному доступі не виявлено.

У разі відсутності перекладу Рішення та ухвали ЄСПЛ чи ухвали Комісії український суд має користуватися оригінальним текстом; у разі виявлення мовної розбіжності між перекладом та оригінальним текстом суд користується оригінальним текстом; у разі виявлення мовної розбіжності між оригінальними текстами та/або в разі потреби мовного тлумачення оригінального тексту використовується відповідна практика ЄСПЛ.

З огляду на наведене вбачається, що автентичність перекладу рішень державною мовою як окремих положень змісту рішення ЄСПЛ, винесеного стосовно України, так і рішення ЄСПЛ проти України в цілому засвідчується органом представництва, тобто МЮУ. У разі виявлення мовної розбіжності між перекладом рішення ЄСПЛ, зокрема автентичним та оригінальним текстом рішення ЄСПЛ, вбачається потреба використання оригінального тексту рішення ЄСПЛ, тобто тексту рішення ЄСПЛ винесеного ЄСПЛ однією з офіційних мов Ради Європи; вбачається, що таке використання має відбуватися у судовому порядку в рамках відповідних застосованих матеріальних та процесуальних норм законодавства України.

Висновки. Отже, основними критеріями рішень ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання, передбаченими міжнародним правом (правом Ради Європи), зокрема нормами Конвенції та Регламенту, вбачаються такі: стислий виклад у рішенні фактів та досягнутого по ним рішення, застосування ЄСПЛ під час винесення такого рішення ст. 39 Конвенції. Визначених додаткових критеріїв щодо віднесення актів ЄСПЛ до такої категорії, як «рішення ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України» у законах та підзаконних актах України не виявлено.

Вбачається, що з огляду на принцип пріоритету норм міжнародних договорів України, зокрема Конвенції, над нормами законів та підзаконних актів України, основними критеріями щодо рішень ЄСПЛ щодо дружнього врегулювання у справі проти України слід вважати саме критерії, передбачені міжнародним правом.

Водночас важливими є критерії, встановлені самою практикою ЄСПЛ, зокрема відображені практично в усіх рішеннях ЄСПЛ проти України, в яких описуються випадки дружнього врегулювання. До них відносимо такі:

– пряме посилання ЄСПЛ у резолютивній частині рішення, а саме у реченні, пов'язаному із вилученням заяви (заяв) з реєстру справ ЄСПЛ, на ст. 39 Конвенції (у рішеннях ЄСПЛ з вересня 2012 р.);

– констатація чи встановлення ЄСПЛ у розділі рішення «Право» того факту, що сторони у справі досягли дружнього врегулювання (у рішеннях ЄСПЛ не пізніше червня 2006 р.);

– констатація чи встановлення ЄСПЛ у розділі рішення «Право» того, що досягнуте врегулювання ґрунтується на повазі до прав людини, гарантованих Конвенцією та протоколами до неї (у рішеннях ЄСПЛ не пізніше червня 2006 р.).

Виявлено окремі випадки відмови ЄСПЛ у визначенні факту дружнього врегулювання між сторонами як підстави виключення справи з реєстру, згоди ЄСПЛ на зміну умов дружнього врегулювання після його визнання ЄСПЛ за ініціативи Уряду України, а також наявності рішення ЄСПЛ про виключення справ з реєстру, якщо вони не відповідають вищевказаним критеріям дружнього врегулювання.

Доведено, що міжнародне право (право Ради Європи) передбачає ефективні механізми тлумачення з боку ЄСПЛ змісту власних рішень, зокрема таких, що стосуються дружнього врегулювання. Вказано, що в умовах відсутності аутентичного перекладу рішення чи за відсутності у офіційного перекладу ЄСПЛ ознак аутентичного застосовується оригінальний текст рішення ЄСПЛ англійською та/або французькою мовою. Виявлено нагальну проблему відсутності офіційного перекладу Регламенту ЄСПЛ та остаточної невизначеності правової цінності цього документу для України. Вказано на проблему відсутності у вільному доступі з 2016 р. передбаченого законодавством України спеціалізованого у питаннях практики ЄСПЛ юридичного видання, що має поширюватися у професійному середовищі правників. Шляхи вирішення цих проблем мають стати підґрунтям для нових наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Бабін Б. Проблема перегляду національними судами справ за рішеннями Європейського суду з прав людини: досвід України: вступна стаття. Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі: офіц. видання перекладів з рішень ЄСПЛ. 2015. № 3–4. С. 5–10.
2. Бурма С. К. Міжнародно-правова характеристика інституту дружнього врегулювання в Європейському суді з прав людини: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. О., 2015. 232 с.
3. Деякі питання виконання рішень судів, що гарантовані державою, а також рішень Європейського суду з прав людини: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 року № 703. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/703-2015-п>.
4. Європейський суд з прав людини: ЄСПЛ у 50-ти запитаннях / Європейський суд з прав людини. Відділ зв'язків з громадськістю. Липень 2012 р. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/50Questions_ukr.pdf.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Урядовий кур'єр. 2010. 17 листопада. № 215.
6. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 року № 3477-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.
7. Про Державний бюджет України на 2015 рік: Закон України від 28 грудня 2014 року № 80-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 5. Ст. 37.
8. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України від 25 грудня 2015 року № 928-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 5. Ст. 54.
9. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України від 21 грудня 2016 року № 1801-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 3. Ст. 31.
10. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 228. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-п>.

11. Про затвердження Положення про представника Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини і регіональне відділення Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини: Наказ Міністерства юстиції України від 9 лютого 2007 р. № 44/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0044323-07>.
12. Про затвердження Порядку взаємодії Державної виконавчої служби України та Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини під час забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання рішень Європейського суду з прав людини: Наказ Міністерства юстиції України від 23 вересня 2013 р. № 1989/5, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 24 вересня 2013 р. за № 1642/24174. Офіційний вісник України. 2013. № 73. Ст. 2719.
13. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення платежів, пов'язаних з виконанням рішень закордонних юрисдикційних органів, прийнятих за наслідками розгляду справ проти України: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 березня 2007 р. № 408. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/408-2007-p>.
14. Про затвердження Порядку організації роботи щодо відшкодування збитків, завданих Державному бюджету України внаслідок виконання рішень Європейського суду з прав людини: Наказ Міністерства юстиції України від 8 листопада 2011 р. № 3280/5. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v3280323-11>.
15. Про заходи щодо реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2006 р. № 784. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/784-2006-p>.
16. Про організаційні заходи, пов'язані із забезпеченням представництва України під час розгляду справ у ЄСПЛ: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2004 р. № 553. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/553-2004-p>.
17. Про Порядок здійснення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України: Указ Президента України від 25 червня 2002 р. № 581/2002. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/581/2002>.
18. Рішення Європейського суду з прав людини за Заявою № 46144/99 Кайсіна та інших проти України від 10 квітня 2001 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_013.
19. Рішення Європейського суду з прав людини за Заявою № 72713/01 «Українська Прес-Група» проти України (Ukrainian Media Group v. Ukraine) від 29 березня 2005 р. Офіційний вісник України. 2006. № 7. Ст. 409.
20. Рішення Європейського суду з прав людини за Заявою № 7951/06, поданою В.М. Галкіною проти України від 30 листопада 2010 р. Офіційний вісник України. 4 лютого 2011. № 6. Ст. 320.
21. Рішення Європейського суду з прав людини за Заявою № 15712/13, поданою Г.І. Бурмою проти України, та 207 іншими заявами від 18 травня 2017 року. Офіційний вісник України. 2017. № 78. Ст. 2420.
22. Рішення Європейського суду з прав людини за Заявою № 63403/13 поданою ТОВ «Золотий Мандарин Ойл» проти України (ZOLOTYY MANDARYN OYL, TOV v. Ukraine) від 20 жовтня 2015 р. Офіційний вісник України. 2016. № 7. Ст. 365.
23. Рішення щодо дружнього врегулювання: рубрика офіційного веб-сайту Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/rishennya-schodo-drujnogo-vregulyuvannya>.
24. Солохин А.Е. Мирное соглашение как результат примирения заявителя и государства-ответчика в Европейском суде по правам человека. Арбитражный и гражданский процесс. 2009. № 1. С. 25–29.
25. Ухвала слідчого судді Солом'янського районного суду міста Києва у справі № 1-кк/760/17083/17 від 29 листопада 2017 р. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70745090>.
26. Explanatory Report to Protocol № 14 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, amending the control system of the Convention. Strasbourg, 2004. 13. V. URL: <https://rm.coe.int/16800d380f>.
27. High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights. Interlaken Declaration. 19 February 2010. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/2010_Interlaken_FinalDeclaration_ENG.pdf.
28. High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights organised within the framework of the Turkish Chairmanship of the Committee of Ministers of the Council

of Europe. Izmir Declaration. 26–27 April 2011. URL: http://www.echr.coe.int/Documents/2011_Izmir_FinalDeclaration_ENG.pdf.

29. High-level Conference on the “Implementation of the European Convention on Human Rights, our shared responsibility”: Brussels Declaration. 27 March 2015. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Brussels_Declaration_ENG.pdf.

30. HUDOC: Council of Europe. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"respondent":\["UKR"\],"kprthesaurus":\["138","165"\],"documentcollectionid2":\["JUDGMENTS","DECISIONS"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{).

31. Rules of Court. 14 November 2016. Registry of the Court. Strasbourg. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf.

УДК 341.244.7

БОГАТЧУК Д.П.

ДОБРОСОВІСНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРИНЦИПУ ДОБРОСОВІСНОГО ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Статтю присвячено дослідженню добросовісності як елемента, складової принципу добросовісного виконання зобов'язань у сучасному міжнародному праві. Стаття містить аналіз змісту добросовісності та характеристик добросовісного виконання зобов'язань у міжнародному праві.

Ключові слова: добросовісність, добросовісне виконання зобов'язань.

Статья посвящена исследованию добросовестности как элемента, составляющей принципа добросовестного выполнения обязательств в современном международном праве. В статье имеется анализ содержания добросовестности и характеристик добросовестного выполнения обязательств по международному праву.

Ключевые слова: добросовестность, добросовестное выполнение обязательств.

This article deals with the research of good faith as the element, constituent part of the principle of performance of obligations in good faith in the modern international law. The article contains analysis of the content of the good faith and features of performance of obligations in good faith in the international law.

Key words: good faith, performance of obligations in good faith.

Вступ. Важливим елементом, складовою принципу добросовісного виконання зобов'язань у міжнародному праві є добросовісність.

Характеристика добросовісності у складі принципу виконання зобов'язань у міжнародному праві визначає, зокрема, якісну характеристику виконання, яким чином мають виконуватися відповідні зобов'язання.

Постановка завдання. Для реалізації принципу добросовісного виконання зобов'язань у міжнародному праві слід встановити критерії добросовісності та юридичні умови, які необхідні для добросовісного виконання зобов'язання [1, с. 78]. Тому так важливо дослідити суть добросовісності в контексті даного принципу.

При цьому зауважимо, що з огляду на аналіз юридичної літератури у науковців відсутній єдиний погляд щодо поняття «добросовісність», а також щодо того, який термін треба вживати у назві відповідного принципу – добросовісність чи сумлінність. Одними науковцями пропонується назва «принцип добросовісного виконання зобов'язань», іншими – «принцип сумлінного виконання зобов'язань» тощо.